

ANNELERE UYGULANAN DUYGUSAL OKURYAZARLIK PSİKOEĞİTİM PROGRAMININ ANNELERİN DUYGUSAL OKURYAZARLIK BECERİLERİNE ETKİSİ*

THE EFFECT OF A PSYCHOEDUCATION PROGRAM ON THE EMOTIONAL LITERACY SKILLS OF MOTHERS

 Turnel ALTAN¹

 Rahşan SIVİŞ ÇETİNKAYA²

¹ Öğr. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, taltan@pau.edu.tr

² Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fakültesi, srahsan@uludag.edu.tr

Geliş Tarihi / Date Applied
04.03.2025

Kabul Tarihi / Date Accepted
13.06.2025

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, duygusal okuryazarlık psikoeğitim programını hazırlayarak programın okul öncesi dönem çocuğu olan anneler üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma karma yöntem araştırması olarak planlanmıştır. Psikoeğitim programı sonrası deney grubu katılımcıları ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veriler Duygusal Okuryazarlık Ölçeği ile birlikte bu çalışma kapsamında hazırlanan Demografik Bilgi Formu ve Yapılandırılmış Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırma bulgularında deney grubu duygusal okuryazarlık puanlarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Başka bir ifade ile deney grubu katılımcılarının duygusal okuryazarlığa ilişkin ön test-son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonrası psikoeğitim programına katılan anneler ile odak grup görüşmesi yapılmış ve sürece ilişkin deneyimleri alınmıştır. Katılımcıların deneyimlerinin olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki tüm bulgular bu çalışmada tartışılarak gelecek çalışmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Okuryazarlık, Anne, Psikoeğitim Programı.

ABSTRACT

This study aimed to develop and evaluate the effectiveness of a psychoeducation program designed to enhance the emotional literacy skills of mothers with preschool-aged children. Employing a mixed methods research design, the study utilized quantitative tools -including a Demographic Information Form, the Emotional Literacy Scale, and a Structured Information Form developed specifically for this research- to assess outcomes. Following the intervention, a focus group discussion was conducted with participants from the experimental group to gain qualitative insights into their experiences. The findings revealed a significant improvement in emotional literacy scores among mothers in the experimental group, as indicated by post-test results. Participants also reported positive perceptions of the program during the focus group discussion. The results were analyzed within the context of the study, and recommendations for future research were offered.

Keywords: Emotional Literacy, Mother, Psychoeducation Program.

* Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında yürütülen birinci yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Duygular, insan olmanın önemli bir yönüdür. Araştırmacılar, duyguların bir bireyin yaşamını önemli ölçüde etkilediğini ve kişilerarası ilişkilerde, motivasyonda ve öğrenmede rol oynadığını kabul etmektedir (Akhtar, Ali, ve Ansari, 2024:921). Goleman (2007) duyguyu bireyi harekete geçirici dürtüler olarak adlandırmaktadır. Duygular bireyler için ihtiyaçları konusunda birer habercidir. Bir başka ifade ile ihtiyaçların karşılanıp karşılanmaması duygular aracılığı ile anlaşılabilir (Lazarus, 1991:32). Duygu kişinin kendisini, bir başkasını ve dış dünyayı nasıl algıladığı ile yakından ilintilidir (Denham, 1998). Duygusunu fark eden ve ifade eden bir bireyin sosyal uyumu bundan olumlu etkilenmektedir (Izard, 2007:265; Izard, 2009:16).

Duygusal becerilerin temeli bir insan için çocukluk çağlarıdır denebilir (Bretherton ve Beeghly, 1982:912). Okul öncesi dönem, çocukların duyguları tanıması; empatiyi öğrenebilmesi, duyguları ifade edebilmesi ve duygu düzenleme becerilerinin gelişimi için kıymetlidir. 3-6 yaş döneminde, çocuklar kurdukları sosyal ilişkilerde duyguları sık kullanmaya başlarlar (Denham, Zinsser ve Brown, 2012:70). Duygular, kişinin kendi deneyimlerinin ve başkalarının deneyimlerinin değerlendirilmesi ve anlaşılması için temel bilgi işlevi görür (Bretherton, Fritz, Jahn- Wazler ve Ridgeway, 1986:909). Duyguları doğru bir şekilde tanımlamak, çocukların deneyimledikleri ve gözlemledikleri duyguları düzenlemelerine ve iletmelerine olanak tanır. Bu dönemde çocukların duyguları tanıyarak düzenleyebilmesi akademik becerilerine de yansımaktadır (Birch ve Ladd, 1997:63; Raver, 2002:16). Bu ilişkiyi etkileyebilecek faktörleri inceleyen Curby vd. (2015), 91 okul öncesi çocuğun sosyal duygusal yeterliliğini ve okuma-yazma öncesi becerilerini araştırmış ve çocukların duygu bilgisinin hem alfabe tanımlamasının hem de fonolojik ve baskı farkındalığında belirleyici olduğunu belirtmişlerdir. Bu okuma-yazma öncesi beceriler, daha sonraki akademik becerilerinin geliştiği temeli sağlar ve küçük çocukların sosyal-duygusal becerilerinin erken gelişiminin önemini vurgular (Akt.: Giordano vd., 2024:24).

Yaşamın başından itibaren gelişen duygusal becerilerde ebeveynlerin rolü çok kıymetlidir (Von Salisch, 2001:317). Çocukların bu becerileri kazanabilmeleri için karşı karşıya kaldıkları ilk ortam evleridir. Çocuklar ebeveynlerinin kendileri ile kurduğu iletişimi model alırlar. Dolayısıyla anne babaların duygulara yaklaşım ve bu becerileri çocuklara aktarma konusundaki yetkinliği önemlidir (Berk, 2013:370). Ebeveynlerin kendi duygularına yaklaşımı, duyguları ne kadar tanıdığı ve ifade ettiği, çocuklarının duygusunu ne derecede tanıyıp yansıtabildiği, empati kurabildiği çocuğun duygusal gelişimi açısından değerlidir (Von Salisch, 2001:316). Ebeveynlerin çocukları ile iletişimde onların duygularını tanıması, yansıtması, kendi duygularını düzenlemesinin çocuğun ilerleyen yaşlarda duyguları düzenleme becerilerine yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır (Denham ve Kochanoff, 2002:323). Duyguları tanıma, duygularla bir bağ içinde olma ve duyguları düzenleyebilme kavramları beraberinde duygusal okuryazarlık kavramını düşündürmektedir. Steiner (2003) duygusal okuryazarlığı bireyin kendi duygularına ilişkin farkındalığın olması; toplumsal bir varlık olarak ötekinin de duygusunu tanıması ve anlaması olarak ifade etmiştir. Park (1996) ise duygusal okuryazarlık kavramına empati kavramını da dahil ederek bu tanımlamaları genişletmiştir. Antidote kuruluğu (2003), duygusal okuryazarlığı duygular ile davranış arasındaki ilişki bağlamında açıklayarak duyguların davranışları şekillendirdiğine vurgu yaparak duyguların düşünme becerisini geliştirmede de rolü olduğunu vurgulamaktadır. Ebeveynlikle beraber duygusal okuryazarlık kavramı ele alındığında duygusal okuryazarlık becerileri yüksek bir ebeveyn kendi ve çocuğunun duygularını anlama ve yansıtma, kendi duygularını düzenleyebilme ve empati kurabilme becerilerine sahiptir (Bozkurt Yükçü, 2017:74). Bu bilgiler ışığında, duygusal okuryazarlık

becerilerinin ebeveynin kendi kişisel gelişimine ve ebeveynlik rolüne olumlu katkıları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, ebeveynlere çocuklarının duygularını anlama, ifade etme konularında verilen eğitimlerin çocuğun davranış sorunlarını azalttığı ve duygusal becerilerinin gelişimine olumlu yansıdığı görülmektedir (Ata, 2023:9; Havighurst, Harley ve Prior, 2004: 440; Turp,2023). Steiner (1984) da aile ve çocuğun en yakın çevresinin duygusal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasının çocuğun duygusal okuryazarlık becerilerini kazanımının ve bu kazanımları hayata geçirmesinin kolaylaştıracağını vurgulamaktadır (Akt.: Mader, 2005).

Çocukların duygusal becerilerinin temellerinin ailede atılması ve yukarıda verilen ebeveynlerin duygular konusundaki yetkinliğinin çocuklara olumlu yansması bu çalışma için ebeveynlerle çalışmayı ön plana çıkarmıştır. Ebeveynlerden biri olarak annelerin tercih edilmesi ise çocuğa birincil bakım veren ve dolayısıyla çocuğun duyguları ile ilk temas edenin anne olmasından kaynaklanmaktadır (Sroufe, 2005). Duygusal okuryazarlığın tanımlarından bireysel ve toplumsal açıdan avantajları görülmüş ve alan yazın tarandığında duygusal okuryazarlık eğitim programlarının olumlu sonuçlarına (Ata, 2023:9; Durmuşoğlu Saltalı, 2010:7; Turp,2023) ilişkin bilgilerden hareketle okulöncesi dönem çocuğu olan annelere yönelik bir duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı hazırlanmıştır. Eğitim programının geliştirildiği dönemde hali hazırda anneler için geliştirilmiş bir eğitim programının olmaması, duygusal okuryazarlık psikoeğitim programının annelerin kişisel gelişimlerine ve ebeveynlik rollerine etkisini incelemenin alan yazın için önemli olacağı düşünülmüştür. Bu bilgilerle hazırlanmış olan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı 3-6 yaş dönemde çocuğu bulunan annelere uygulanarak, eğitim sonunda duygusal okuryazarlık becerilerine etkisini test etmek ve katılımcıların deneyimleri hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Karma yöntem araştırması olarak planlanan bu çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı uygulanarak etkililiği test edilmiş ve katılımcıların psikoeğitim programına ilişkin görüşleri odak grup görüşmesi ile alınmıştır. Karma yöntem araştırması, araştırmanın veri topladığı ve analiz ettiği, bulguları dahil ettiği ve tek bir çalışmada nitel ve nicel yaklaşımları kullanarak çıkarımda bulunduğu araştırma olarak tanımlanmaktadır (Tashakkori ve Creswell, 2016:4). Bu yöntem ile nicel ve yarı deneysel desende planlanan araştırma sonuçlarının nitel verilerle desteklenmesi amaçlanmaktadır (Creswell & Plano Clark, 2007; Akt.: Creswell & Plano Clark,2015:76). Buradan hareketle bu çalışmanın nicel boyutu Duygusal Okuryazarlık Psikoeğitim Programı'nın etkililiğini incelemek üzere yarı deneysel bir çalışmadan oluşmuştur. Çalışmanın nitel boyutunda ise program sonrası katılımcıların programa ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşam veya sınırlı bir sistem hakkında detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı bir durum betimlemesi ortaya koyduğu nitel yaklaşımlardan biridir (Creswell & Plano, 2015:123). Çalışmada elde edilecek nicel verileri desteklemek üzere; programa katılan deney grubu anneleri ile programın uygulama sürecindeki kazanımlarına dair açık uçlu soruları içeren odak grup görüşmesi yapılmıştır.

Çalışmanın nicel kısmında araştırmacılar tarafından hazırlanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı haftada 1 oturum ve 90 dakika olacak şekilde 8 oturum olarak planlanmıştır. Plasebo grubu için hazırlanan duygusal okuryazarlıktan bağımsız eğitim programı da benzer şekilde haftada 1 oturum ve 90 dakika olacak şekilde 8 oturum olarak planlanmıştır. Hazırlanan eğitim programları Covid-19 pandemisi nedeniyle online platformda

gerçekleştirilmiştir. Eğitim içeriklerinde; anlatım, soru-cevap ve yaratıcı drama gibi tekniklerden yararlanılmıştır.

Deney grubuna uygulanan araştırmacılar tarafından hazırlanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı alan yazın duygusal okuryazarlık bilgileri ışığında hazırlanmış ve 2 uzman psikolojik danışman ve 1 profesör doktor unvanlı alan uzmanından görüş alınarak son hali verilmiştir. Programın oturum hedefleri aşağıda verilmiştir:

1. Oturum: Grup üyelerinin tanışması, programın amacını kavrayabilme, grup kurallarının oluşturabilme.
2. Oturum: Duygular hakkında bilgi sahibi olma, kendi duygularını tanıyabilme.
3. Oturum: Duyguları fark edebilme, duygu ve ihtiyaç ilişkisini fark edebilme.
4. Oturum: Başkalarının duygularını tanıyabilme, duyguları ben dili ile ifade edebilme.
5. Oturum: Duygu, düşünce ve davranışı ayırabilme, duygu-düşünce- davranış ilişkisini fark edebilme, olumlu ve olumsuz duygularla ortaya çıkan davranışları düzenleyebilme.
6. Oturum: Empati ile ilgili bilgi sahibi olma, empati becerisini kullanabilme.
7. Oturum: Sosyal beceriler hakkında bilgi, farkındalık ve beceri sahibi olabilme.
8. Oturum: Öz düzenleme becerileri ile ilgili farkındalık kazanabilme, sürecin sonlandırılması.

Hazırlanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı önce pilot çalışma ile test edilmiştir. Pilot çalışmaya 3-6 yaş aralığı çocuğa sahip 15 anne katılmıştır. Oturumlar çevrimiçi platformda haftada 1 oturum ve 90 dakika olacak şekilde 8 oturum olarak uygulanmıştır. Pilot uygulama sonucunda asıl uygulama sürecinde etkinliklerin gerçekleştirilmesi, sürenin etkin kullanımı, çevrimiçi uygulama ile ilgili notlar alınarak oturum içerikleri ve etkinliklerin işleniş konusuna gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Uygulanan pilot eğitim sonrası duygusal okuryazarlık psikoeğitim programının etkili olup olmadığı iki bağımlı örneklemlili Wilcoxon işaret sıralaması testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analize göre duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı pilot uygulamasına katılan annelerin eğitim öncesi ve sonrası duygusal okuryazarlık puanları anlamlı olarak farklılaştığı sonucu elde edilmiştir ($z=-2.748$; $p=0.006$; $r=0.56$).

Çalışmanın nitel kısmında ise deney grubu katılımcıları ile uygulamaların sona ermesinin ardından odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular katılımcılara yöneltilmiş ve yanıtlar ses kaydına alınmıştır. Daha sonra deşifresi yapılan görüşme üzerinden içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan içerik analizinde duygular, çocuklarla iletişim, kişisel kazanımlar ve hedefler temalarına ulaşılmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Çalışma için MEB ve Etik kurul izinleri alınmış olmasına rağmen eğitimin online platformlardan devam ediyor olması çalışma grubunun belirlenmesinde bazı zorluklar yaratmıştır. İzinle başvuru okullarda tüm öğretmenlerin velilere ölçme araçlarını ulaştırmaması veya pek çok velinin ölçme araçlarını yanıtlamaması gibi sınırlılıklar ortaya çıkmıştır. Çalışmada öncelikle belirlenen veri toplama araçları ile okuldaki annelerin tamamına ulaşılmaya çalışılarak ölçek ve form uygulanmıştır. Sonrasında ölçek puanları küçükten büyüğe sıralanmış ve ilk 36 anne ile görüşmeler başlamıştır. İlk sırada yer alan ve çalışmaya katılmaya gönüllü 36 katılımcı anne 12 katılımcı deney grubuna, 12 katılımcı plasebo grubuna ve 12 katılımcı kontrol grubuna kura yöntemi ile rastgele (random) belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri aşağıda verilen veri toplama araçları ile elde edilmiştir.

2.2.1. Duygusal Okuryazarlık Ölçeği

2014 yılında Palancı ve diğ. tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar: Öz düzenleme, duygusal farkındalık ve sosyal beceridir. 5li likert tipindeki ölçeğin bu çalışmadaki cronbach alfa güvenirlik katsayısı .92'dir.

2.2.2. Demografik Bilgi Formu

Bu çalışma kapsamında hazırlanan formda yaş, eğitim durumu katılımcılara sorulmuştur.

2.2.3. Yapılandırılmış Görüşme Formu

Formda deney grubunda yer alan katılımcıların kendilerine uygulanmış olan duygusal okuryazarlık eğitim programı ile ilgili deneyimlerini öğrenmek amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmanın ikinci yazarı rehberliğinde açık uçlu sorular ilk yazar tarafından oluşturulmuştur. Hazırlanan form ile ilgili 2 uzman psikolojik danışman ve 1 doktor psikolojik danışmandan görüş alınmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Çalışma için süreç başlatılmadan önce Bursa Uludağ Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 20585590-320.01.08 sayılı; Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ise uygulama için 16605029 sayılı izinler alınmıştır.

Çalışmaya dair psikoeğitim uygulamaları 2021 yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışma için belirlenmiş ölçek ve form okuldaki çalışmaya katılmaya gönüllü annelere uygulanmıştır. Çalışmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılar ile bilgilendirilmiş onam formu imzalanmıştır.

Araştırmanın deney grubu olan katılımcılara 8 hafta süren duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı, plasebo grubunda bulunan katılımcılara duygusal okuryazarlık ile ilişkisiz 8 haftalık eğitim programı uygulanmıştır. Çalışmanın kontrol grubunda yer alan katılımcılara ise herhangi bir işlem gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca deney grubu katılımcıları ile uygulama sonrası odak grup görüşmesi yapılmıştır.

Veri analizi SPSS 21 programı ile gerçekleştirilmiştir. Analize dahil olan grupların katılımcı sayıları yapılacak analizler konusunda belirleyici olmuştur. Can (2017) grup üye sayısı 30'dan az ise nonparametrik testleri önermektedir. Bu bilgi ışığında bu çalışmada Kruskal-Wallis H testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi tercih edilmiştir. Odak grup görüşmesi sonrası ise içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

3.BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle çalışmanın nicel bulgularına sonrasında ise nitel bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Nicel Bulgular

Tüm grupların ön test duygusal okuryazarlık puanları ile son test duygusal okuryazarlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığı Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile sınıanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Ön Test- Son Test Duygusal Okuryazarlık Puanları Arasında Anlamlı Farkın Olmadığına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi

Grup	Son-test Ön-test	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	z	p	r
Deney grubu	Negatif sıra	1	6.00	6			
	Pozitif sıra	9	5.44	49	-2.194	.028	.47
	Eşit	1					
Plasebo grubu	Negatif sıra	4	7.12	28.5			
	Pozitif sıra	6	4.42	26.5	-.102	.919	.02
	Eşit	1					
Kontrol grubu	Negatif sıra	4	6.62	26.5			
	Pozitif sıra	7	5.64	39.5	-.580	.562	.11
	Eşit	1					

Tablo 1'e göre deney grubu katılımcılarının duygusal okuryazarlık puanları son testte ön teste kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir. Etki büyüklüğü ise orta düzeydedir ($z=-2.194$; $p=0.028$; $r= 0.47$).

Plasebo grubu katılımcıları ile yapılan analiz sonucuna göre ise plasebo grubu katılımcılarının duygusal okuryazarlık puanlarına ilişkin son test ve ön test ölçümleri arasında anlamlı bir fark yoktur ($z=-.102$; $p=0.919$; $r= 0.02$).

Kontrol grubu ile yapılan analiz sonucuna göre; katılımcıların duygusal okuryazarlık puanları son testte ön teste göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmamıştır ($z=-.580$; $p=0.562$; $r= 0.11$).

Çalışma kapsamındaki tüm grupların duygusal okuryazarlık puanları son test ölçümlerinin birbirlerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H Testi ile test edilmiş ve ulaşılan bulgu Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Duygusal Okuryazarlık Son Test Puanı Açısından Grupların Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Gruplar	n	ortalama	sd	x ²	p
Deney	11	21,68			
Plasebo	11	15,41	2	2,888	,236
Kontrol	12	15,58			

Tablo 2 incelendiğinde yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları görülmektedir. Tabloya göre deney, kontrol ve plasebo gruplarının duygusal okuryazarlık son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

3.2. Nitel Bulgular

Deney grubu katılımcılarının duygusal okuryazarlık psikoeğitim programına ilişkin görüşlerini ve deneyimlerini öğrenmek adına odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Ulaşılan verilerde katılımcıların sürece ilişkin duyguları, çocuk ve ebeveyn ilişkisi, kişisel kazanımlar ve eğitim sonraki sürece ilişkin hedefleri olarak dört temaya ulaşılmıştır.

Odak grup görüşmesi gerçekleştirilen katılımcıların bilgileri Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Deney Grubu Katılımcılarına İlişkin Demografik Bilgiler

Üye	Yaş	Çocuk yaşı	Eğitim durumu	Çocuk sayısı
A1	33	5	Lisans	1
A2	36	3	Lisans	2
A3	32	4	Lisans	2
A4	37	3	Lisans	3
A5	33	5	Lisansüstü	1
A6	40	5	Lise	2
A7	36	5	Lisans	3(üçüz)
A8	35	5	Lisans	3
A9	29	4	Lise	2
A10	38	3	Lisans	2
A11	36	4	Lise	1

Odak grup görüşmesinin detaylarına bakıldığında duygular temasında; katılımcıların ortak olarak belirttikleri duygular heyecan, istekli olma, huzur, mutluluk, samimiyet, memnuniyet, sevgi, merak ve ait hissetme belirtilen diğer duygulardandır. Katılımcıların paylaşımlarından bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Katılımcıların çoğu grup sürecinde en baskın duygusunun heyecan ve istekli olmak olduğunu vurgulamıştır. Mutluluk, samimiyet, sevgi, huzur, umut, ait hissetme, merak, memnuniyet ve değerli hissetme de katılımcıların belirttiği diğer duygulardır. Deney grubu katılımcıların ifadelerinden alıntılar şöyledir:

'Aslında tek bir duyguyla tanımlamam zor olur. Öncelikle yeni bilgiler öğrenme isteği vardı. Bir de her hafta oturumu beklerken yaşadığım heyecan vardı diyebilirim.' [Katılımcı #1]

'Bu 8 haftalık süreçte yeni bir şeyler öğrenme ihtiyacı vardı bir kere, bir de tabii hem yeni bir şeyler öğrenmek hem yeni insanlar tanımak o da bir heyecan oluşturdu. Acaba nasıl olacak bir söz hakkı aldığımızda karşı taraftaki insanlar da böyle bizi tanımayan insanlar ve bir şeyler paylaşıyorsunuz ne düşünecekler bilmiyorsunuz. Bu da bir heyecan yarattı. Artı 8 haftalık süreci düşününce samimi bir ortam da oluştu bu da beni çok rahatlatmıştı, içimden geldiği gibi hiç düşünmeden konuştum. Çok güzeldi, heyecan ve samimiyet ağırlıklı bir süreçti.' [Katılımcı #3]

'İlk başta heyecandı benim de. Bu haftaların sonunda içime sindi eğitim. Zor olacak nasıl geçecek çocuklarla dedim ama gerçekten isteyince zaman ayırabiliyormuşuz. Ve içime de sindi bu 8 hafta boyunca bir şeyler öğrendim mutluyum, güzeldi.' [Katılımcı #9]

'İlk başta heyecan vardı benim, acaba kimler olacak acaba nasıl karşılanacak gibi heyecanlarım vardı. Daha sonra sizin ve arkadaşların samimiyetini gördükçe rahatladım ve bu sefer mutluluk ve heyecanla saatleri saymaya başladım. Kendime önceden ayırmadığım bir buçuk saati sizinle birlikte ayırdım ve kendimi değerli hissettim.' [Katılımcı #11]

'Ben de arkadaşların hepsine katılıyorum. Ek olarak merak hepimizde oldu merak ettik, umut ettik. Bu ortamda olmamızdan arkadaşlarla uyum içinde güzel 8 hafta geçirmemizden dolayı, sizin güler yüzünüz ve enerjiniz bize de geçti, ben çok memnun oldum memnuniyet içerisindeyim.' [Katılımcı #8]

Odak grup görüşmesinde katılımcıların çoğu duygusal okuryazarlık psiko-eğitim programından kişisel kazanımları temasında duyguları öğrenmiş olmayı belirtmiştir. Kendini anlama, duyguları ve davranışları önemseme, suçluluk hissinden kurtulma, duyguları fark etme, duyguları anlama, özgüven, başkasının duygusunu anlama, empatiyi öğrenme, duyguları ifade etme, ben dilini kullanma, dinleme becerisi kazanma, duyguların geçiciliğini kavrama ve farkındalık da katılımcılar tarafından belirtilen diğer kişisel kazanımlardır. Katılımcıların ifadelerinden alıntılar şöyledir:

'Bir duygu çeşitlenmesi oldu bizde. Biraz daha standarttı: üzüldük, sevindik, şaşırdık bu kadardı. Çok daha fazla duygu olduğunu anladım. Siz bize duygu formunu atmıştınız, o hafta baktım mesela bugün hangisini hissettim diye.' [Katılımcı #3]

'Ben de diğer arkadaşlarım gibi duyguları öğrendim, anladım. Ama benim için bir fark daha var. Ben artık kendimi suçlamaktan vazgeçtim. Kendi içimde beni suçlayan ses vardı artık o ses çok az. Kendi ihtiyaçlarımı da fark ettim.' [Katılımcı #4]

'Ben de duyguları daha çok dile getirir oldum. Ben diliyle duyguları ifade etmeye başladım.' [Katılımcı #8]

'Benim için de ben de duygularımın farkına vardığımı hissettim. Bunun farkına belki daha önce de varıyordum ama ifade etmek de önemli. Bunu ifade etmeyi de burada öğrendik aslında. Hem kendimiz, çocuklarımız, eşimiz hem de sevdiğimizimiz açısından duyguları ifade etmemiz gerektiğini ve ne kadar önemli olduğunu öğrendim.' [Katılımcı #10]

Duygusal okuryazarlık psiko-eğitim programının çocuk ebeveyn ilişkisine katkısı temasında katılımcılar iletişim, çocuğun duygularını anlama, duygu farkındalığı, duygu yönetimi, paylaşımlarının artması ve model olmayı belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden alıntılar şöyledir:

‘Önyargılarla kestirip atmak yerine konuşmayı iletişim kurmayı seçtik artık ben daha cesaretli bir anne olup çocuğumu dinliyorum çocuğum da onun duygularını anladığımı hissettiği için benimle daha çok şey paylaşıyor.’ [Katılımcı #1]

‘Bana şöyle bir şey oldu; çocuk inat yapıyor ya sinirlenmeden önce kendime şunu soruyorum ‘neden bunu yapıyor’. Acıkmış mı, yorulmuş mu ya da ne hissediyor? Çocuk açısından bakarak kendime bu soruları sormaya başladım.’ [Katılımcı #4]

‘Ben de çocuğuma daha sabırla yaklaştığımı fark ediyorum. Daha iyi yönetiyorum duygumu, çözüm için sakin davranmaya çalışıyorum o açıdan faydası oldu.’ [Katılımcı #5]

Analiz sonucu ortaya çıkan hedefler temasında katılımcılar programda elde etmiş oldukları kazanımlara ilişkin program sonrasında duygularla çalışmayı, yeni bilgiler edinme çalışmalarını, iletişim çalışmalarını ve öğrenilenleri çocuklara öğretme çalışmalarını planladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden alıntılar şöyledir:

‘Eğitim sırasında hayata dair öyle güzel örnekleri canlandırdık ve bizzat duyguyu yaşadık ki artık onlar benim kulağıma küpe oldu sadece çocuğumla iletişim de değil tüm hayatıma davranışlarıma yerleştirmeye çalışacağım.’ [Katılımcı #1]

‘Öncelikle kendi duygularını yönetme adına kullanacağım Sonrasında da hem çocukların hem öğrencilerimin duygularını anlayıp ona göre davranışlarımı şekillendirmeyi düşünüyorum.’ [Katılımcı #2]

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada ulaşılan bulgulara göre deney grubunun duygusal okuryazarlık puanları son teste artmıştır. Bir başka ifade ile, bu çalışma kapsamında hazırlanıp uygulanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programının katılımcıların duygusal okuryazarlık becerilerine katkıda bulunduğu söylenebilir. Alan yazın incelendiğinde duygusal okuryazarlık psikoeğitim programlarının çalışma grubunun sıklıkla öğrenciler olduğu görülmüştür. Bu çalışma örneklerine bakıldığında; yapılan bir araştırmada uygulanan duygusal okuryazarlık eğitim programının 9-12 yaş kız çocuklarının akademik katılımı ve zihin kuramı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bulgular, duygusal okuryazarlık eğitiminin öğrencilerin zihin kuramı ve akademik katılım düzeyini iyileştirdiğini göstermiştir (Esfahani, Choobforoushadeh ve Ariyanpour, 2022:37). Bir başka çalışmada, 7-10 yaş aralığında çocuklarda empati ve duygusal okuryazarlık becerilerini geliştirmek için uygulanan eğitim programı ile çocukların uygulama sonrasında empati ve duygusal okuryazarlık becerilerinde artış olduğuna ulaşılmıştır (Öztekin, Turp ve Ata, 2024:41). Yine, okul öncesi yaş grubu çocuklarına uygulanan duygusal okuryazarlık eğitiminin çocukların sosyal iletişimlerine katkıda bulunduğu görülmüştür (İkiz,2024:101). Duygusal zekayı geliştirme konusunda yapılan çalışmalarda duygusal okuryazarlık becerilerinin kullanıldığına alan yazında ulaşılmıştır (Coşkun, 2015:73; Özoglu, 2016:54). Yapılan bazı çalışmalarda duygusal okuryazarlık eğitim programlarının zorbalık, depresyon ve stresi azaltmada etkili olduğu görülmüştür (Liau, Liau, Teoh ve Liau, 2003:10). Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde duygusal okuryazarlık kavramının sıklıkla 3-6 yaş dönemi çocuklar ile çalışıldığı görülmektedir. Alan yazın çalışmalarında duygu eğitimi programlarının okul öncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Domitrovich, Cortes ve Greenberg, 2007:68). Bir diğer ifade ile duygusal okuryazarlık becerileri uygulanan duygu eğitimi programları ile gelişmiştir. Ebeveynlerin çalışma grubu olarak belirlendiği araştırmalarda

çocukların duygu düzenleme becerilerinin artmasında ebeveynlerin duygusal okuryazarlık becerilerinin gelişmiş olması ile yakından ilişkili olduğu görülmüştür (Bozkurt Yükçü, 2017:73). Bu bağlamda ebeveynlere uygulanan duygu eğitiminin ebeveynlerin duyguları yansıtabilme ve empati becerilerine olumlu yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır (Ata, 2023:9). Bu bilgiler ışığında bu çalışmada uygulanan duygusal okuryazarlık programı; annelerin hem duygusal okuryazarlık becerilerine hem de annelik dışındaki diğer rollerine katkı sunması açısından anlamlı görünmektedir.

Çalışmanın bir diğer bulgusunda deney grubu duygusal okuryazarlık puanları çalışmanın diğer grupları olan plasebo ve kontrol grubunun son test duygusal okuryazarlık puanlarından anlamlı olarak farklılaşmamıştır. Beklenmedik bu sonucun çeşitli sebepleri olabileceği düşünülmektedir. Bunlardan ilki deney grubuna uygulanan psikoeğitim programının oturum sayısı olabilir. Grup psikoeğitim oturum sayıları 6 ile 20 oturum arasında (DeLucia-Waack, 2006; Akt.: Çivitci, 2020) olabileceği bilgisinden yola çıkılarak oturum sayılarının artırılarak programın yenilenmesinin sürece olumlu yansıyabileceği düşünülmektedir. Ayrıca deney grubu oturumlarının Covid-19 pandemi sürecinde ve online platformda yapılmış olmasının da beklenen derecede duygusal okuryazarlık puanlarını artırmamış olabileceği düşünülmektedir. Duygu içerikli pek çok çalışmanın pandemi sürecinde farklı online platformlarda gerçekleştirilmesi kontrol ve plasebo grubu katılımcılarının katılmış olma ihtimalleri de bu sonucu doğurmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmanın son bulgusu olan odak grup görüşmesinin içerik analizi sonucunda temalar belirlenmiştir. Ulaşılan temaların ilki duygulardır. Duygular teması altında katılımcılar merak, heyecan, ait hissetme, samimiyet ve huzur gibi duyguları ifade etmişlerdir. Deney grubu katılımcıları ile gerçekleştirilen psikoeğitim sürecinde duygular önemli bir yer almıştır. Her oturum sürecinde, oturum başında ve sonunda sık sık katılımcıların duygularını paylaşmaları teşvik edilmiştir. Oturumlar, pandemi dönemi uzaktan eğitim ve evden çalışmanın olduğu bir dönemde yapılmış olması sebebiyle sosyal etkileşimin az olduğu bir zaman dilimine denk gelmiştir. Her oturum başı ve sonunda katılımcıların duyguları alındığında katılımcılar haftada 1 kez kendilerine dair paylaşım yapma fırsatının onları yalnız hissettirmedeğini belirtmişlerdir. Yani uygulanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı ile birlikte annelerin yalnız olmadıklarını görmesi ve haftada 1 gün kendilerine vakit ayırmış olduklarını düşünmesi olumlu duyguların ortaya çıkmasında etkili olabilir. Ayrıca katılımcıların duygularına ilişkin verdikleri dönütler araştırmanın nicel bulguları ile de uyumlu görünmektedir. Aynı bağlamda, katılımcılar duygular ile daha yakından temas edebildiklerini belirtmişlerdir. Duyguları öğrenmenin yanında katılımcılar ben dilini kullanabilme, empati kurabilme, başkasının duygusunu anlayabilme, dinleme becerisi ve duyguların geçiciliğinin kavranması kişisel kazanımlar teması altında belirtmişlerdir. Alan yazında duygusal okuryazarlık kavramı nitel veri analizi ile çalışılmamış olsa da nicel çalışmalar benzer bulguları vermiştir. Turp (2023) tarafından yapılan çalışmada annelere uygulanan duygu koçluğu eğitimi annelerin duyguları tanıma ve yönetme becerilerini geliştirmiştir. Yine 6 yaşındaki çocuklara uygulanan duygu eğitimi programı çocukların duygusal okuryazarlık becerilerini geliştirmiştir (Durmuşoğlu Saltalı, 2010:7).

Çalışmanın bir başka bulgusunda çocuk ve ebeveyn ilişkisi teması belirlenmiştir. Bu temada katılımcılar çocuğun duygusunu anlayabilmek, duygu yönetimi, çocukla kurulan iletişime katkısı ve çocuğa model olma konusundaki motivasyonlarının artmış olmasını belirtmiştir. Bu bulgu da yapılan başka çalışmalar ile tutarlı görünmektedir. Ebeveynin duygular konusundaki becerisinin gelişmesinin çocuğa da olumlu yansıdığı anlaşılmaktadır. Başka çalışmalarda da mevcut

araştırma bulgusuna benzer şekilde ebeveynin duyguları tanıyıp anlaması, duyguları daha iyi yönetebilir düzeye gelmesi bulgulanmıştır (Atay, 2009:38).

Çalışmanın son teması olan hedefler temasında deney grubu katılımcıları eğitim sonrası duygular ile çalışmaya devam etmeyi, öğrendiklerini çocuklarına aktarmayı ve çocukla iletişim çalışmalarını artırmayı planladıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgu uygulanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı ile deney grubu katılımcılarının duygular ve duyguları ebeveynlik rollerine yansıtma konusundaki motivasyonlarını görünür kıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Psikoeğitim programlarının öğretici ve beceri geliştirici özelliklerinin mevcut çalışma sonuçlarına da yansıdığı görülmektedir (Çivitci, 2020:56). Ayrıca katılımcıların program sonrası çalışmaya devam edecekleri hedefler, ihtiyaçlar hakkındaki paylaşımları duygusal okuryazarlık psikoeğitim programının düzenlenmesi ve yaygınlaştırılması konusunda fikir vermektedir. Sonuç olarak, çalışmanın tüm bulgularının kıymetli olduğu söylenebilir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Uygulanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programı hedeflendiği üzere deney grubu katılımcılarının duygusal okuryazarlık becerilerini artırmıştır. Ancak tüm gruplar arasında son test duygusal okuryazarlık puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülememiştir.

Çalışmanın odak grup görüşmesi sonuçlarında ise deney grubu katılımcıları katılmış oldukları duygusal okuryazarlık psikoeğitim programına ilişkin deneyim ve dönütlerinin olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu dönütlerde duyguları tanıyabilme, duyguyu adlandırabilme, empati ve duyguları düzenleme gibi duygusal okuryazarlıkla doğrudan ilişkili boyutlarda becerilerinin geliştiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu sonuçlar bağlamında aşağıda öneriler sunulmuştur:

Uygulayıcılar için öneriler:

1. Çalışmanın verileri ve ulaşılan bulgular ile uygulanan psikoeğitim programının duygusal okuryazarlık becerilerini arttırdığı görülmüştür. Çalışmanın kapsamının genişletilmesi ve etki oranının artırılması adına eş zamanlı olarak babalara ve çocuklara da benzer bir duygusal okuryazarlık eğitim programı uygulanıp sonuçları birlikte değerlendirilebilir. Bu öneriye ek olarak okul öncesi öğretmenleri ve personeli de benzer eğitim programlara tabi tutulması önerilebilir. Ayrıca benzer çalışmaların diğer kademelere de yaygınlaştırılması duygularını düzenleyebilen yetişkinlerin sayısının artması açısından önemlidir.
2. Çalışma, dışarı çıkma yasaklarının olduğu, dolayısıyla okulların kapalı olup eğitim öğretimin online platformlarda devam ettiği süreçte gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla böyle bir süreçte olması ve online platformda olması araştırmanın bir sınırlılığı diyebiliriz. Bu sebeple de yeni çalışmalarda yüz yüze uygulamaların yapılması önerilebilir.
3. Uygulanan duygusal okuryazarlık eğitim programı tüm okul personelini kapsayan biçimde bir iletişim modeline dönüştürülebilir.

Araştırmacılar için öneriler:

1. Planlanacak olan yeni çalışmalarda duygusal okuryazarlık kavramı; psikolojik sağlamlık, çatışma çözme, bağlanma ve travma gibi kavramlarla çalışılması önerilebilir.

2. Nitel veri toplama yöntemi çeşitlendirilerek süreç içinde de katılımcıların değerlendirmeleri alınabilir.
3. Duygusal okuryazarlık beceri geliştirme programlarının ebeveyn ve çocuk bağlamında uzun süreli yararlarını görebilmek adına boylamsal çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akhtar, S., Ali, R. & Ansari, M. (2024). Emotionally empowered learners: Promoting emotional literacy practices at government primary schools. *Pakistan Social Sciences Review*, 8(2), 920-930, [https://doi.org/10.35484/pssr.2024\(8-II\)74](https://doi.org/10.35484/pssr.2024(8-II)74).
- Antidote, J. P. (2003). *The emotional literacy handbook: Promoting whole-school strategies*. David Fulton in association with Antidote.
- Ata, S. (2023). Ebeveynlere uygulanan duygu ve empati becerileri eğitim programının etkisinin incelenmesi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*. 3 (3), 9-20 . DOI: 10.5505/sec.202 3.69188
- Atay, S.Z. (2009). The relationship between maternal emotional awareness and emotion socialization practices (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berk, L. E. (2013). Erken çocuklukta duygusal ve sosyal gelişim. N. Işıkoğlu-Erdoğan (Ed.), *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa içinde* (s. 362-407). Ankara: Nobel.
- Birch, S. & Ladd, G. (1997). The Teacher-Child Relationship and Children's Early School Adjustment. *Journal of School Psychology*, 35 (1), 61-79.
- Bozkurt Yükçü, Ş. (2017). *Bağımsız anaokullarına devam eden çocukların duygu düzenleme ve sosyal problem çözme becerileri ile ebeveynlerinin duygusal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bretherton, I. & Beeghly, M. (1982). Talking about internal states: The acquisition of an explicit theory of mind. *Developmental Psychology*, 18, 906-921.
- Bretherton, I., Fritz, J., Jahn-Wazler, C., & Ridgeway, D. (1986). Learning to talk about Emotions: A functionalist perspective. *Child Development*, 57(3), 529-548. <https://doi.org/10.2307/1130334>
- Can, A. (2017). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. 5.baskı, Ankara: Pegem Yayınevi.
- Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi*. (Çev. Y. Dede ve S.B.Demir vd.). Ankara: Anı yayıncılık. (Orijinal yayın tarihi, 2007)
- Coşkun, K. (2015). *İlkokullarda duygusal okuryazarlık eğitiminin öğrencilerin duygusal zeka düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çivitci, A. (2020). *Grup psikoeğitimi*. 3.baskı, Ankara: Pegem.

- Denham, S. A. (1998). *Emotional development in young children*. The Guilford Series on Social and Emotional Development. Erişim adresi <https://books.google.com.tr/books>, (Erişim tarihi: 20.01.2025)
- Denham, S. A., Zinsser, K. M., & Brown, C. A. (2012). The emotional basis of learning and development in early childhood education. In O. N. Sarachio & B. Spodek (Eds.). *Handbook of research on the education of young children* (pp. 67–88). Routledge. <https://www.routledgehandbooks.com/doi/https://doi.org/10.4324/9780203841198.ch4>
- Denham, S.A. & Kochanoff, A.T. (2002). Parental contributions to preschoolers' understanding of emotion. *Marriage and Family Review*, 34, 311-343.
- Domitrovich, C.E., Cortes, R.C. & Greenberg, M.T. (2007). Improving young children's social and emotional competence: A randomized trail of the preschool PATHS curriculum. *The Journal of Primary Prevention*, 28(2),67-91.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2010). *Duygu eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Esfahani, A.H., Choobforoushzadeh, A. & Ariyanpour, H. (2022). The effect of emotional literacy training on academic engagement and theory of mind of 9-12 year old girl. *Contemporary Psychology*, 17 (2). 34-44. doi: 10.29252/bjcp.17.2.34
- Giordano, K., Palmieri, C., LaTourette, R., Godoy,K., Denicola,G., Paulino, H. & Kosecki, O. (2024). Face masks and emotion literacy in preschool children: Implications during the COVID-19 pandemic. *Early Childhood Education Journal*, 52, 21–29. <https://doi.org/10.1007/s10643-022-01400-8>
- Goleman, D. (2007). *Duygusal zekâ*. (Çev. B. S. Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 2000)
- Havighurst, S. S., Harley, A. & Prior, M. (2004). Building preschool children's emotional competence: A parenting program. *Early Education & Development*, 15(4), 423-447.
- Izard, C. E. (2007). Basic emotions, natural kinds, emotion schemas, and a new paradigm. *Perspectives on Psychological Science*, 2(3), 260-280. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2007.00044.x>
- Izard, C. E. (2009). Emotion theory and research: Highlights, unanswered questions, and emerging issues. *Annual Review of Psychology*, 60, 1-25. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.60.110707.163539>
- İkiz, S. (2024). *Duygusal okuryazarlık becerileri eğitim programının çocukların akran ilişkilerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Lazarus, R. (1991). *Emotions and azaptation*. Oxford University Press.
- Liau, A. K., Liau, A.W. Teoh, G.B.S. & Liau, M.T.L. (2003). The case for emotional literacy: The influence of emotional intelligence on problem behaviours in malaysian secondary school students. *Journal of Moral Education*, 32 (1) ,51-66.

- Mader, L. (2005). *Men who abuse: examining emotional literacy in men's stories*. Erişim adresi <https://scholar.acadiau.ca/islandora/object/theses:2892>, (Erişim Tarihi: 15.01.2024)
- Özoğlu, E.B. (2016). *DEHB tanısı almış 9-10 yaş grubu öğrencilerine uygulanan duygusal okuryazarlık psikoeğitim programının duygusal zeka ve dikkat becerisi düzeyleri üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztekin, G. G., Turp, H. H. & Ata, S. (2024). Let's hear children's emotions: The play-based psychoeducation program for the socio-emotional development of primary school children. *Erzincan University Journal of Education Faculty*, 26(1), 38-46. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1378151>
- Palancı, M., Kandemir, M., DüNDAR, H., & Özpolat, A. R. (2014). Validity and reliability study of emotional literacy scale: Duygusal okuryazarlık ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 11(1), 481-494. <https://www.jhumansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/2806>
- Raver, C. (2002). Emotions matter: Making the case for the role of young children's emotional development for early school readiness. *Social Policy Report of the Society for Research in Child Development*, 16, 1-20.
- Srouf, L.A. (2005). *The Development of the Person: The Minnesota Study of Risk and Adaptation from Birth to Adulthood*. Erişim adresi, <https://books.google.com.tr/books>, (Erişim Tarihi: 05.05.2025)
- Steiner, C. (2003). *Emotional literacy: Intelligence with a heart*. Personhood Press. Erişim adresi <https://dgek.de/wp-content/uploads/2015/09/Steiner-Emotional-Literacy.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.01.2024)
- Steiner, C. (2014). *Akıllı bir kalple duygusal okuryazarlık duygusal farkındalık ve ruh sağlığı*. (Çev. M. Şahin ve F. Erden). Ankara: Nobel Yayınevi. (Orijinal yayın tarihi, 2000)
- Tashakkori, A., & Creswell, J. W. (2016). Editorial: The New Era of Mixed Methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 3-7. <https://doi.org/10.1177/2345678906293042>
- Turp, H.H. (2023). *Duygusal okuryazarlık psikoeğitim programlarının ilkökul öğrencileri ile annelerinin duygusal okuryazarlık becerilerine ve annelerin tutumlarına etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Von Salisch, M. (2001). Children's emotional development: Challenges in their relationships to parents, peers, and friends. *International Journal of Behavioral Development*, 25(4), 310-319.

Çatışma Beyanı: Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi, kurum veya kuruluşun finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul İzni: Çalışma için 10.12.2020 tarihli ve 20585590-320.01.08 sayılı Bursa Uludağ Üniversitesi Etik Kurulu'ndan; 30.12.2020 tarihli ve 16605029 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izinler alınmıştır

Katkı Oranı Beyanı: Sorumlu yazar Dr. Turnel Altan %70, yazar Prof.Dr. Rahşan Siviş Çetinkaya %30 oranında çalışmaya katkıda bulunmuştur.